

เทศน์เช้า วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

พระอาจารย์สงบ มนัสสุนโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาปีใหม่ เห็นใหม่ เริ่มต้นชีวิตใหม่ สิ่งต่างๆ ต้องเริ่มชีวิตใหม่

อันนี้เป็นนักปราชญ์ นักปราชญ์แต่โบราณเขาทำกันมา แต่ก่อน เห็นใหม่ คนคิดปฏิทินได้ คนคิดกาลเวลาได้ ถ้าคนคิดไม่ได้เราก็อยู่กับภาษาอย่างนั้น โลกมันเจริญ เจริญมาอย่างนั้น ความเจริญมา ความเจริญมา เห็นใหม่ เมื่อก่อนการสื่อสารมันแคบ ข่าวสารมันจะมานั้นจะไกลมาก กว่าข่าวสารมันจะมา สิ่งนี้มันมีความต่างของสังคม สังคมความต่าง แต่ปัจจุบันนี้การสื่อสารมันเจริญ ความต่างของสังคมจะหมดไปเรื่อยๆ นะ

ความต่าง เห็นใหม่ เราต้องมีประชาธิปไตย มีเสรีภาพ ความเป็นเสรีภาพนั้นมันเป็นเสรีภาพของโลกนี้ แต่ความเป็นเสรีภาพของกรรมนะ ทุกคนเกิดมาต้องมีกรรม กรรมคือการกระทำของเรา กรรมนี้มันเป็นค้ำกลางๆ ถ้าใส่ว่าเป็นอกุศลเข้าไปเป็นกรรมชั่ว ถ้าใส่บุญกุศลเข้าไปเป็นกรรมดี ทีนี้มันอยู่ที่การกระทำของเรา ถ้าอยู่ที่การกระทำ เห็นใหม่ กรรมกรกระทำของเรา สิ่งนี้มันเป็นส่วนต่างของอำนาจวาสนา ส่วนต่างของชีวิตนี้

แต่ถ้าเป็นมันเป็นความต่างของสังคม เห็นใหม่ เราสามารถพัฒนาได้ แหล่งน้ำ ผู้ที่มีวิชาการ แหล่งน้ำที่เขาไม่มีน้ำ เรายังสามารถเอาน้ำนี้ไปเพื่อการเพาะปลูก ไปเพื่อเกษตรกรรม เพื่อเลี้ยงชีวิตได้ แต่เลี้ยงชีวิตขนาดเขาทำขนาดไหน ถ้าเป็นสภาวะกรรมนะ คนไม่เคยคิดสภาวะแบบนั้น ถ้าคนมีกรรมดีนะ ถึงที่สุดสิ่งนี้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล มันเป็นสภาวะของมันไป แต่ถ้าเรามีบาป หรือว่าเราไม่มีอำนาจวาสนา สิ่งนี้มันจะเป็นไป นี่ฝนกรรมไม่ได้หรอก

การว่า “ฝนกรรม” นะ แต่โลกเขาไม่คิดอย่างนั้น โลกถึงว่าสิ่งนี้อยู่ที่การจัดการ อยู่กับการบริหาร ถ้าการจัดการ การบริหารทำได้ สิ่งนี้มันต้องมีความเสมอภาคไป แล้วเราพยายามเรียกร้องประชาธิปไตย การเรียกร้องความเสมอภาค เราเรียกร้องไปมันเป็นสมมตินะ เวลาเรา

เข้าไปในสภา ส.ส.ทุกคนยกมือหนึ่งเสียงเหมือนกัน แต่หนึ่งเสียงของแต่ละบุคคล ผู้ที่เป็นหัวหน้าที่เป็นควบคุมเสียงนั้นก็อีกส่วนหนึ่ง แต่เวลาพูด พูดไปอย่างนั้น

ในเรื่องของโลก ในการกระทำ ไม่มีส่วนใด ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ไม่มีเลย ถ้ามีการบริสุทธิ์ขนาดไหนก็ต้อง ๙๙.๙๙ จะ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ไปไม่มี แต่ในเรื่องของการประพฤติปฏิบัติ **ในเรื่องของใจ เวลามันบริสุทธิ์ มันต้องบริสุทธิ์ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์** เกินค่าของ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์เข้าไปอีก เพราะว่าถ้ามันบริสุทธิ์ไม่ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ มันจะเป็นสภาวะแบบชำระกิเลสไม่ได้ สิ่งชำระกิเลส เห็นไหม มันถึงย้อนกลับความบริสุทธิ์ของตัวเอง เราสามารถทำได้

เช่น เช่นเรากินอาหาร เห็นไหม เวลาเราอิม เราหิวของเรา เราจะเป็นความรู้สึกของเราเอง แต่เราไปมองคนอื่นสิ เราเอาความคิดของเราเป็นคนอื่น คนที่เขากินอาหารจู้ ทำไมเขากินได้ขนาดนั้น คนที่เขากินอาหารได้เล็กน้อยเขาอิม ทำไมเขากินได้ขนาดนั้น นี่เราจะเทียบเคียงเข้าไปในความรู้สึกของคนอื่น เวลาเราย้อนออกไปข้างนอก โลกมันเป็นแบบนี้ แต่ถ้าเป็นความอิม ความหิวของเรา ความอิมของเรา เราจะรู้สึกเป็นของเรา

ถ้าย้อนกลับมาในเรื่องของหัวใจก็เหมือนกัน ถ้าในหัวใจเราพิจารณาของเรา เห็นไหม เราพิจารณาของเรา เราแก้ไขของเรา ความ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์อยู่ตรงนี้ไง ตรงที่ว่าถ้าเป็นเรื่องส่วนตัวของเรา เราจะแก้ไข เราจะจัดการของเราได้ แต่จะแก้ไขจัดการของเราได้ ถ้าเราไม่มีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราจะแก้ไขจัดการโดยกิเลส โดยตัดทอนความทะยานอยาก เพราะปัญญาของเราเป็นปัญญาหยาบๆ

ปัญญาของเรา เห็นไหม เป็นปัญญาหยาบๆ ปัญญาความคิดว่าสิ่งดีเป็นประโยชน์ เราคิดว่าเป็นประโยชน์นะ เราคิดว่าเป็นประโยชน์ ถ้าเป็นประโยชน์ก็เป็นประโยชน์กับในโลกปัจจุบันนี้ แต่ในโลกปัจจุบันนี้เราเห็นความเป็นประโยชน์โลกปัจจุบันนี้ เราต้องการปัจจัยเครื่องอาศัยในโลกปัจจุบันนี้ การแสวงหาของเรา เราก็แสวงหาเพื่อเรา

การแสวงหาเพื่อปัจจุบันนี้ จนนะ...ส่วนใหญ่แล้วคนจะคิดว่าคนเราเกิดมาชีวิตนี้ ในปัจจุบันนี้ตายแล้วสูญ ตายแล้วไม่มี มานี้ก็มาแบบธรรมชาติ ไปแบบธรรมชาติ คิดแบบวิทยาศาสตร์ คิดแบบเชื่อบททางยุโรปเขาไป เขาบอกว่าสิ่งนี้วิทยาศาสตร์พิสูจน์ได้ แต่ไม่เชื่อ

เรื่องการเกิดและการตาย แต่ในศาสนาของเราเชื่อเรื่องการเกิดและการตาย เชื่อนะ เชื่อว่าการเกิดและการตาย เพราะการสะสมมา แล้วการตาย เห็นไหม นรก สวรรค์มี

ในพระไตรปิฎกมีมากในเรื่องของเทวดา เรื่องของอินทร์ ของพรหม ในเรื่องของนรก สวรรค์ เห็นไหม สิ่งนี้มันสะสมมา แล้วมันออกมาเป็นอำนาจวาสนา เป็นความเชื่อใจ ถ้าใครมีความเชื่อ ความเชื่อในศานานะ ศรัทธาแล้วลากเรา มา ลากความคิด ลากการประพฤติปฏิบัติ มาให้เราแสวงหาไป แสวงหาความเป็นที่พึงพอใจ ถ้าแสวงหาที่พึงพอใจ ใจมันมีที่พึง อาหารของใจ เวลาความสุข ความทุกข์ กินอิ่มนอนอุ่นขนาดไหน ถ้าจิตมันทุกข์นะ มันก็ทุกข์สภาวะแบบนั้น แต่ถ้ามันกินอิ่ม มันจะขาดตกบกพร่องบ้าง แต่หัวใจมีความสุข

ในสมัยพุทธกาล เห็นไหม มีกษัตริย์ออกประพฤติปฏิบัติแล้วสิ้นกิเลส บ่นนะ “สุขหนอ สุขหนอ” จนพระเจ้าคิดนะว่ากษัตริย์องค์นี้คงคิดถึงอดีต เพราะเคยเป็นกษัตริย์ เคยสุขสบายมา เวลาบวชแล้วยังคิดถึงที่เป็นกษัตริย์อยู่ ไปฟ้ององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเรียกพระองค์นั้นมา แล้วถามว่า “เธอบ่นอย่างนั้นเพราะเหตุใด”

มันเป็นอย่างนั้นจริงๆ “สุขหนอ สุขหนอ” มันจะขาดแคลน มันจะชีวิตไม่เหมือนกับในราชวงศ์แล้วแต่ แต่ในราชวังนะ มันอยู่ในราชวัง อยู่ในสังคม อยู่ในอำนาจ อยู่ในสิ่งต่างๆ นอนอยู่สะดุ้งตลอดเวลา กลัวเขาจะยึดอำนาจ กลัวเขาจะต้องเข้ามาแย่งอำนาจของตัวเอง

แต่เวลาชำระกิเลส เห็นไหม ออกประพฤติปฏิบัติอยู่โคนไม้ แล้วมันมีความสุขเพราะอะไร เพราะนอนอยู่โคนไม้ เราอยู่คนเดียว เราไม่ต้องการให้ใครมาปกป้องคุ้มครองเราเลย เราจะมีมีความสุข แล้วไม่มีใครเข้ามาแย่งชิง ไม่มีใครเข้ามาต้องการความเป็นอยู่ของเรา สุขหนอ สุขหนอไง สุขเพราะว่าความสุขในหัวใจนั้น จะตัดขาดแคลนขนาดไหนถ้าหัวใจมันมีความสุข

ถ้าเราแสวงหาหามาสาละเลย มาสะสมไว้ขนาดไหน แต่หัวใจมันเป็นทุกข์นะ มันก็เป็นทุกข์ สิ่งปัจจุบันเครื่องอาศัยนั้นเป็นส่วนหนึ่ง มันไม่ใช่สิ่งที่จะทำให้มีความสุขและความทุกข์เป็นความจริง มันให้มีความสุขและความทุกข์เป็นแค่สมมติ คือว่าเราหิวเราก็ต้องการอาหาร เราหนาว เราย้อนเราก็ต้องการสิ่งที่บำบัดมัน สิ่งนี้เป็นปัจจัยเครื่องอาศัย ปัจจัย ๔

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงไม่ปฏิเสธเรื่องปัจจัย ๔ ปัจจัย ๔ นี้ การดำรงชีวิตต้องมีปัจจัย ๔ แต่ถ้ามันขาดแคลนหรือมันอุดมสมบูรณ์นั้นมันอยู่ที่กรรม อยู่ที่การกระทำของ

เรา อยู่ที่อำนาจวาสนา เราจะไม่ไปแข่งอำนาจวาสนากับใคร เราจะแข่งอำนาจวาสนากับตัว
ของเราเอง ถ้าเรามีศรัทธา เรามีความเชื่อ บัจฉัยเครื่องอาศัย บัจฉัยเครื่องอาศัย อาศัยมัน
ชั่วคราว ไม่ใช่ของจริง ของจริงคือความรู้สึก ของจริงคือหัวใจที่ไปอาศัยเขา ของจริงที่มันจะ
สร้างตัวของมันเองขึ้นมาได้ ของจริงที่มันจะทรงตัวขึ้นมาได้

ทรงตัวขึ้นมาได้ เห็นไหม คนที่ทำความสงบของใจ คนที่มีหลักของใจ สิ่งที่บัจฉัยเครื่อง
อาศัยเข้ามา ทางโลกเขาโฆษณาชวนเชื่อขนาดไหน มันก็ไม่คล้อยตามไปกับเขาหรอก มันจะใช้
ตามความจำเป็นของมัน ถ้ามันใช้ตามความจำเป็นของมัน มันจะไม่เป็นเหยื่อของโลก ไม่เป็น
เหยื่อของสังคม ไม่เป็นเหยื่อของการโฆษณาชวนเชื่อ ไม่เป็นเหยื่อของใครทั้งสิ้น เพราะมันสร้าง
ตัวของมันเองได้

สิ่งที่สร้างตัวของมันเองได้ เห็นไหม แล้วเราศึกษาธรรมขนาดนี้ ศรัทธาความเชื่ออันนี้มัน
ทำให้เรามีโอกาส ถ้ามีโอกาส สิ่งที่อาศัย เราอาศัยเขา แต่สิ่งที่ความเป็นจริงเรารักษาของเรา
ขึ้นมา แล้วรักษาขึ้นมา เราพยายามทำความสงบของใจขึ้นมา เวลาฟังธรรมนะ ถ้าเราเป็น
คนหัดสวด จะถึงนิพพานเร็วหรือ คิดกันอย่างนั้นนะ ถ้าถึงนิพพาน มันไม่เป็นการสะดุ้งเอื้อมหรือ
แล้วหัวใจของเราเวลามันทุกข์ ทำไมเราไม่ปฏิเสธมัน ทำไมเราไม่ผลัดไผ่มันล่ะ เราเวลาเป็น
ความทุกข์ขึ้นมามันทับถมใจ เห็นไหม

ถ้าเราปลดเปลื้องออก ความทุกข์นี้ ทุกข์ควรกำหนด ทุกข์เกิดขึ้น ทุกข์ตั้งอยู่ แล้วทุกข์
ดับไป ทุกข์ดับไปมันก็เป็นความสุข ถ้าเป็นความสุข ถึงที่สุดเรารักษาของเราได้ เราทำของเราได้
เพราะอะไร เพราะเรามีวาสนา เรามีหัวใจ เรามีหัวใจ เรามีภาชนะที่ใสธรรม หัวใจคือภาชนะที่
จะสัมผัสกับธรรม สัมผัสกับความสุข สัมผัสกับความพอใจ สัมผัสกับความอิมพอ ความสัมผัส
อันนี้มันสัมผัสเกิด ๆ ดับ ๆ เพราะเราเหมือนกับเด็กมีผู้ใหญ่ มีพี่เลี้ยง เด็กมีพี่เลี้ยงเด็กมันก็อยู่ได้

หัวใจของเรามันไม่มีหลักเกณฑ์ของเรา มันก็มีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าเป็นครู เป็นอาจารย์คอยชี้แนะ คอยปกป้อง ถ้ามีครู มีอาจารย์ มีธรรมขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าปกป้อง เหมือนกับเด็กมีพี่เลี้ยง หัวใจมีพี่เลี้ยง

แต่ถ้าเรามีศรัทธาความเชื่อแล้วเราสร้างของเราขึ้นมา เราสร้างตัวเราเองจนยืนขึ้นมาได้ จนรักษาตัวเองได้ เราไม่ต้องมีพี่เลี้ยง เราเป็นตัวของเราเอง ถ้าเราเป็นตัวของเรา เราปกป้องใจของเราได้ เราปกป้องใจของเราได้ แล้วถ้าเราประพฤติปฏิบัติเข้าไป ทำไมมันจะถึงไม่ได้

ถ้าบอกพูดถึงนิพพานมันเป็นการสุดเอี่ยม มันเป็นการสิ่งที่ว่ามันเหมือนกับพูดไม่ได้เลย มันเกินกว่าเหตุที่เราจะทำได้ แต่ในเมื่อเรามีความรู้สึก เรามีใจ เรามีภาชนะ เห็นไหม เหมือนเราเปิดบัญชี เรามีบัญชี ถ้าเรามีบัญชี เรามีสิทธิ เราจะโอนเงินเท่าไรก็ได้ แล้วถ้าเรามีบัญชี เราจะโอนเงินเข้าบาท ๒ บาทหรือ ทุกคนก็อยากโอนเงินมหาศาลเข้าบัญชีนั้น เขาก็มีใจ เขาก็มีสิ่งที่สัมผัสกับมรรค ผล นิพพาน แล้วเราปฏิเสธมรรค ผล นิพพาน เหมือนกับเราปฏิเสธเงินที่เข้าไปในบัญชื่อนั้น

ในเมื่อปฏิเสธเงินเข้าบัญชื่อนั้น แล้วบัญชีเราก็มีแต่ตัวแดง เห็นไหม มีแต่ตัวแดง มีแต่ติดลบ ติดลบตลอดเลย ติดลบเพราะมีแต่ความทุกข์ มีแต่ความทุกข์ เราไม่สามารถเติมบัญชีให้มันลบตัวแดงได้ แล้วให้เงินทองเราขึ้นมาได้ นี่เราถึงว่าการทรงตัวของเราเป็นทรงตัวอย่างนั้น เรามีภาชนะ เรามีโอกาส เรามีความเป็นไป มรรค ผล นิพพานเป็นของดั้งเดิม ของที่มีอยู่

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกสิ่งนี้มีอยู่โดยดั้งเดิม เวลาพระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมไปแล้ว ปรีณิพพานไปแล้ว พระศรีอาริยมตไตรยก็จะมาตรัสรู้ธรรมต่อไปอีกข้างหน้า ตรัสรู้ธรรมก็คือใจดวงที่ยังไม่ชำระกิเลสก็จะมาชำระกิเลส แล้วก็เข้าไปสัมผัสกับธรรมตามความเป็นจริง

เราก็มีใจ เราก็มีความรู้สึก เราก็มีความเป็นไปของเรา ทำไมเราไม่เอาความเป็นจริงละลายเครื่องอาศัยนี้อาศัยเท่านั้น แต่เราไปติดที่ปัจจัยเครื่องอาศัย เหมือนกับเสื้อผ้าอาภรณ์ เราไปติดที่แฟชั่นของเขา เราไม่ติดที่สิ่งนี้เป็นปัจจัยเครื่องอาศัย นุ่งห่มเพื่อกันร้อน กันหนาวของเราตามปกติ แต่เราไปติดในแฟชั่นของเขา

นี่ก็เหมือนกัน ถ้ามันเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย เราก็อาศัย เราไม่ไปติดกับเขา เราใช้เขา เพราะสิ่งนี้มันต้องการดำรงชีวิต **แต่สิ่งที่มีคุณค่าที่สุดคือใจ** ใจตัวนั้นนะ ในศาสนา คือใจ ศาสนธรรมคือคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศาสนวัตถุคือวัตถุอาภรณ์ ศาสนบุคคล พระภิกษุสงฆ์ บริษัท ๔ ศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนธรรมนี้เป็นธรรมวินัยของ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ถ้ามันเกิดขึ้นมากับเรา มันจะเป็นสมบัติของเรา ใจของเรา ยืนตัวเองได้ด้วย ใจของเราปกป้องตัวเองได้ ใจของเราไม่ต้องมีพี่เลี้ยงไง

ถ้ายังมีพี่เลี้ยงอยู่ เห็นใหม่ ความเชื่อ ความศรัทธา แก้กิเลสไม่ได้ จะต้องใช้ปัญญาของเรา จะต้องใช้ความรู้สึกรู้สึกของเรา ใช้มรรคญาณของเราแก้กิเลสของเรา มรรคญาณจะเกิดขึ้นมาจากไหน เกิดขึ้นมาจากตำราก็ไม่ใช่ ก็เป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องเกิดขึ้นจากสัมมาสมาธิ เกิดขึ้นจากความรู้สึกรู้สึกของเรา เกิดขึ้นมาจากใจของเรา เกิดขึ้นมาจากต้นขั้วที่มันมีกิเลสปกคลุมอยู่เนี่ย สิ่งนี้มันถึงปกป้องได้ มันถึงมีภาชนะไง มันถึงมีบัญญัติไง

ถ้าบัญญัติเปิดได้ มรรค ผล นิพพานไม่สุดเอี่ยม สิ่งที่เป็นไม่สุดเอี่ยม เงินกุศลจะมากมายขนาดไหน เราจะโอบเข้าบัญญัติของเรา โอบบัญญัติของเรา โอบบัญญัติของเราด้วยความถูกต้องไง ถ้าเป็นบุญกุศล เป็นความถูกต้อง โอบเข้าบัญญัติเราตลอดไป บัญชีนี้มันจะสะสมไป เห็นใหม่

เวลาเราเกิดขึ้นมา มันถึงอำนาจวาสนาตรงนี้ไง คนที่เกิดมาสูง มาต่ำ ตรงนี้ไง ตรงที่บาง คนเกิดมาบัญญัติของเขาเต็มมาตลอด บางคนเกิดมาบัญญัติบกพร่องมา บางคนเกิดมาบัญญัติแดงมาอย่างนี้ อย่างนี้คือว่าอำนาจวาสนา อำนาจวาสนาถ้าเกิดขึ้นมาแล้ว ผลของมันจะเป็นสภาวะแบบนั้น ถ้าบัญญัติเราล้นเหลือเลย นี่ทำสิ่งใดมันก็ประสบความสำเร็จ ทำสิ่งใดมันก็เป็นไป แม้แต่ประเพณีปฏิบัติมันก็จะเข้าถึงมรรค ผล นิพพาน เข้าถึงหลักสัจจะความจริงอันนี้ไง

ถ้าเข้าถึงสัจจะความจริงอันนี้ เห็นใหม่ นี่ปีใหม่ เดือนใหม่ สิ่งที่เป็นบุญกุศลเราก็แสวงหา แต่เราก็ไม่ลืมตัวเรา เราไม่ลืมหัวใจของเรา เราไม่ลืมความเป็นไปของใจดวงนี้ เราจะรักษาใจดวงนี้ให้ได้ แล้วเราจะเอาความสุขเป็นความจริง เราจะไม่เอาสิ่งที่เป็นเครื่องอาศัยปัจจัย ๔ โลกนี้เป็นที่อาศัยนะ อาศัยกันไป ถึงถ้าคนมีวาสนา คนที่มีบุญกุศล มันมาเอง ทำอะไรก็ประสบความสำเร็จ มันมาเอง มันเป็นไปของมันเอง ถ้ามันทำแล้วถึงความเต็มทีของเรา ถ้ามันขาดแคลน มันไม่ถึงที่สุด นี่ก็เป็นเรื่องของกรรม

เราชอบรับเพราะอะไร เพราะการกระทำคือกรรม กรรมคือการกระทำของเราที่เราทำสิ่งนั้นมา เราเคยทำของเรามา เราจะปฏิเสธไปกับใครไม่ได้ เราจะต้องยอมรับสภาวะสิ่งนี้ เราจะองอาจกล้าหาญ เผชิญหน้ากับความจริงทั้งหมด เผชิญกับความจริงในชีวิตของเรา ชีวิตของเรา เผชิญกับความจริงของเราไปตลอด จริงจากข้างนอก จริงจากข้างใน

คนจริงนะ เวลานั่งประพฤติปฏิบัติ เห็นใหม่ ตั้งแต่ตะวันตกดินจนถึงตะวันออกขึ้น ถ้าไม่ขึ้นจะไม่ยอมลุกจากที่นั่งของตัวเอง นี่จริงขนาดนั้น มันถึงจะนั่งตลอดรุ่งในส่วนตัวของเรา ในกฎของเรา ในที่นั่งของเราโดยที่ไม่มีใครเป็นพยานกับเรา แต่เราเป็นพยานกับตัวเอง แล้วเทวดาฟ้าดินเขาจะยอมรับสิ่งนี้ เขาเห็นของเขาอยู่แล้ว สิ่งนี้เป็นสัจจะความจริง

ความจริงคือความจริง ความไม่จริงในหัวใจ ถ้ามันมีสิ่งใดแปลกปลอมอยู่ เราต้องค้นคว้าหาความแปลกปลอมอันนั้น แล้วทำลายอันนั้นเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป นี่คือสัจจะความจริงจากภายใน คือการกระทำจากภายในใจ แล้วเราจะเห็นคุณค่าเรื่องของใจ เราจะเห็นค่าของความสุขจริง ความสุขจริงจะอัดคัดขาดแคลนก็มีความสุข จะมั่งมีศรีสุขขนาดไหนก็มีความสุข เพราะสุขอันนี้มันเป็นสิ่งที่คงที่ มันไม่แปรสภาพอีกแล้ว

แต่ถ้าเรายังหมუნเวียนในโลกนี้ ยังแปรสภาพอยู่ ก็อาศัยกันไป เห็นใหม่ อาศัยศาสนาเป็นที่พึ่ง ศาสนานี้หลวงตาบอกว่า “เหมือนกับห้างสรรพสินค้า มีทุกอย่างในห้างสรรพสินค้านั้น เราจะเอาของเล็กน้อยหรือจะเอาของที่มูลค่าขนาดไหน อยู่ที่เราจะจับต้องได้ขนาดไหน อยู่ที่เรามีตา อยู่ที่เราเข้าใจว่าสินค้านี้เป็นของแท้หรือของปลอม อยู่ที่ในสินค้านี้เราควรจะหยิบต้องสิ่งใด ถ้าเรามีตาแล้วเราหยิบสิ่งนั้น เราจะเป็นประโยชน์กับสิ่งนั้น”

นี่เกิดมาในศาสนา ศาสนาเป็นสภาวะแบบนั้น แล้วเราจะหยิบอะไรจากศาสนา หยิบทาน หยิบอามิส หรือหยิบความเป็นจริง หยิบใจถึงที่สุด หยิบใจถึงนิพพาน เอวัง